

II.

A gyűjtemények állapota és gyarapodása 1908-ban.

1. Jelentés a könyvtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az 1908. évről szóló jelentésemhez csatolt táblázatok és kimutatások arról tesznek tanuságot, hogy a könyvtár munkája ez év folyamán is zavartalanul és megszakítás nélkül folyt s hogy a gyarapodási statisztika nemcsak kedvező, hanem egyben emelkedő eredménnyel zárult. Ezt a körülményt azért óhajtom különösen kiemelni, hogy könyvtárunk működését még az a nagy munka sem zökkenthette ki a rendes kerékvágásból, mely a forgalomnak július elsejétől kezdődő megszüntetését kívánta. Hogy a könyvtár 1908 július elsejétől zárva volt, a könyvtár költözésével természetesen okolható meg s az viszont, hogy a könyvtár rendes munkája mind a mellett fennakadás nélkül ment, bizonyítja nemcsak a közönség érdeklődését, hanem azt is, hogy a könyvtár munkateljesítő képességét még ez a soron kívüli nagy megmozdulás sem zavarta meg.

Gyarapodásunk statisztikája első pillanatban talán kedvezőtlenebbnek tűnhet föl, mint a tavalyi évé. Azonban ne feledjük el, hogy az 1908—1906 évi köteles nyomtatványok nagy tömegével egyszerre számoltunk el, holott az idei kimutatásban az 1907 évi sajtótermékek még nem szerepelnek. Az így kimaradó tétel pótlására szolgál néhai Kúun Géza könyvtárából bennünket illető gyűjtemény anyaga, mely számra ugyan nem, de értékre nagyon is meghaladja amazokat. Tekintetbe véve tehát az elszámolásnak ezt a most megvilágított két tételét, a végső eredmény a rendes gyarapodás emelkedését, tehát a könyvtárnak is fokozottabb térfoglalását igazolja

Ez utóbbi állítás némi fejtegetésre is igényt tarthat, mert annak értelmét csak akkor vehetjük igazán jelentősnek, ha meggondoljuk, hogy könyvtárunk gyarapodásának, az alapítás gondolatának természetes következményeként félszázados multja alatt mindig a nagyközönség, tehát a társadalom volt egyik gazdag forrása. Az ilyen intézet tehát, mely saját tőkénének meglehetősen kicsiny kamatjából kényszerül megélni, e kicsiny javadalomból rendszeresen alig volna fejleszthető. Rá van tehát utalva az őt környező társadalomra és ha a társadalom ezt a helyzetet fölismeri s annak következményeit levonja és jókedvvel viseli, vagyis, ha adományaival rendszeresen gazdagítja, örömmel gyarapítja: arról tesz bizonyosságot, hogy megérti és szeretettel gondolzza azt az intézményt, mely első sorban is őt szolgálja, mely tulajdonképpen érte lett és érte van. A könyvtár, vagy mondjuk általában, a közművelődési intézmények, meg a nagyközönség, tehát az egész társadalom, így egymásra utalva és egymásra találva s egymásért dolgozva és élve, kölcsönösen és folytonosan mérik egymást. Ez a művelet azonban egészen önkéntelenül történik, tiszta képpé egyik fél öntudatában sem alakul.

A társadalom élete mindig az egyesek életében gyökerezik s a társadalmakat mozgóató eszmék és törekvések uralkodóvá csak akkor válnak, ha a társadalmakat alkotó egyének nagy tömegét hatották át. Ahhoz, hogy a társadalom a közművelődési intézményeket, tehát a múzeumokat és könyvtárakat látogassa, a dolog természete szerint az egyének nagy többségére kell hatni. Ezeket az intézményeket a nagyközönséghez kétféle természetű összekötetés fűzi. Az egyik a gyűjtemények természetében rejlő vonzó erőn alapszik, a másik azon az előzékenységen, mely a gyűjtemények és közönség között, érintkezésök során, kölcsönösen kifejlődik.

Az itt szóban forgó intézmények eredendő természetük szerint közvetlenül hatnak. A multnak emlékei s az elődök törekvései szorosan kapcsolódnak a jelenhez és a mai nemzedék kívánalmaihoz, állandóan érdekelnek, mindig vonzanak s bizonyos nimbuszszal veszik körül magukat az intézményeket is. A röghöz tapadt embernek mindig jól esik a multhoz kapcsolódnia s nem minden érdek nélkül való jelenség, hogy a mult kultusza ellen rendesen azok szónokolnak, kiknek a multhoz jóformán semmi közük sincs. A hagyomány ereje mindenütt a jövőt alapozza és biztosítja s a jelen mindig szívesen köti össze törekvéseit a multtal. Intézményeink első sorban éreztetik ezt a kapcsolatot, ezért azután megkülönböztető figyelemben is részesülnek. Nagyon tévedne azonban az, a ki bennök csupán a mult szolgálatát becsülné, mert a jövődőt is szolgálják, részint azzal, hogy annak előkészítésére a gyakorlati és elméleti embert egyaránt segítik, részint azzal, hogy fejlődése irányára is tempójára mérséklő hatást gyakorolnak. A leghevesebb újítók ellen mindig a legcsökönyösebb maradiák állanak sorompóba s a tudomány, mely a szélsőségeket kiegyenlítő, rendesen a mi intézményeinkre támaszkodik.

Gyűjteményeink és közönségünk kölcsönössége azonban csak akkor fonódhatik mind szorosabbra s válhatik egyre bensőbbé, ha a gyűjtemények a feljők közeledőt változatlan előzékenységgel fogadják és szolgálják ki. Az ily módon fonódó viszony kialakulásában, megerősödésében, megtartásában állandóan mérük egymást, a gyűjtemények a közönséget s viszont a közönség a gyűjteményeket. Említettem, hogy ez a művelet öntudatlanul történik, de az eredmény szemmel látható. A közönségtől elhanyagolt gyűjtemények élete pangásra hajlik, a gyűjteményekből kiáradó közöny a közönséget riasztja el; megfordítva: a gyűjtemények vonzó erejétől meghatott közönség az őszinte rokonszenvet és előzékenységet ragaszkodással gondolja és hálásan viszonzja. Ilyen viszonyban lévén, mind a két félben föltámad az egymásra utaltság és egymásért dolgozó kölcsönösség érzése. Ez az érzés állandó, de mint minden érzés, ez is libeg s ha volna alkalmas műszerünk, melylyel ez érzés libegését megmutathatnánk és állását megmérhetnénk: meglátnók a gyűjtemény és közönsége viszonyának mértékét, röviden a közönség muzeális ösztönét. A gondviseléstől gazdagon megajándékozott ember lelkében benne van a muzeális ösztön csirája is, de mint minden csirának, ennek is kedvező körülményre van szüksége, hogy palántává lehessen és megerősödhesse. Foglaljuk össze e kedvező körülményeket egy szóba és megtaláljuk azoknak összegét a műveltségben. Tovább menve, a muzeális ösztön fejlettsége műveltséget mér s még tovább a műveltség a muzeális gyűjteményektől, anyaguktól és működésüktől függ. Ezen a nyomon haladva megtaláljuk azt az állandó tényezőt, melynek e viszony meghatározásában is állandó szerepe van, t. i. a közművelődési intézményeknek belső értékét. Minden közművelődési intézet története igazolja annak változhatatlan hatását, mindenkor kész, de sokszor alvó, energiáját, vonzó hatalmát és művelő képességét. Ezzel szemben meg kell találnunk az örökké változó tényezőt is, melyet az imént fejtegetett alakulás titkául tekinthetünk: a környezetet. Ebben az egy szóban benne van minden: az intézményeket föntartó testülettől a legutolsó látogatóig. A környezetben élő és munkáló muzeális ösztön fejlettsége annak műveltségétől függ, vagyis valamely társadalom műveltségi állapotát egész nyugodtan mérhetjük muzeális intézményei által, ebből viszont visszakövetkeztethetünk muzeális ösztönének öntudatára is. Meg kell éreznünk, hogy a műveletlen, vagy félművelt ember akkor válik műveltté, mikor muzeális ösztöne tudattá erősül, vagyis, mikor az ember érzi és tudja a muzeális gyűjtemények értékét és ismeri irántok való, nekik tartozó kötelességét. A mikor tehát nemcsak hasznosítja azokat saját személyére és érdekei szerint, hanem maga is hasznára akar lenni azoknak az intézményeknek.

Az 1759-ben megalapított British Museum s az 1859-ben megalapított Erdélyi Múzeum története ezt a tételt éppen oly erővel igazolja, mint az 1808-ban törvénybe iktatott Magyar Nemzeti Múzeum, mint valamennyi más ily intézet története. Az első

lelkesezés lángja, ez nem csupán a híres magyar szalmaláng, magasra lobog és hirtelen nagy fényt áraszt, de mindenki tudja, hogy a tűznek a zsarátnok a lelke és hogy minden tüzet egyenletes, folytonos munkával táplálni kell. Az első lelkesezés lángja minden ily intézmény alapításakor föllobban, de legtöbbször az történik, hogy néhány idealista marad csak hamut kapargatva a szénre, hogy legalább azt az üszköt oltalmazza, melynél egy szerencsésebb kor majdan meggyújthatja fáklyáját. Az öntudatlan muzeális ösztön egy-egy nemesebb föllendülés, egy-egy szentebb érzelem, egy-egy szorongató veszedelem hatása alatt csodát művelhet. A Magyar Nemzeti Múzeum és az Erdélyi Nemzeti Múzeum alapítása igazolja állításunkat. Hanyatló dicsőségünknek fenyegető árnya alatt a nemzeti érzés íme két ízben kapott lángra s föllobbanásával a jövő útjára világított. Magyarországon egy fejedelmi sarj gondolkodású főúr gyűjtotta meg ezt a lángot s egy fejedelmi sarj táplálta félszázadig — s mint egy új Mózes, negyven esztendő alatt eljuttatta az ígérlet földjére. Erdélyországban egy megsebzett szívű főúr, mert magát elégtelennek érezte ily munkára, a hazafiak és idealisták társasága által alkotta meg a múzeumot. Mind a két intézmény a reakció idején született s mind a kettőre akkor derült fény, mikor a nemzet szabadsága, műveltsége és vagyonsága következtében a muzeális ösztön tudatára ébredt. A haladás tempója nem volt gyors, a művelődésünk is lassabban terjedett, de szerencsére, egyenletes.

A muzeális ösztön a művelődési ösztönnel íme egy úton járt. A nemzeti érzés, a faj multjának féltékeny gondozása teremtette meg a múzeumokat, de fentartásuk és ápolásuk a tért foglaló és mind több csatornán terjedő műveltségnek s a külföldi példának hatása alatt lassan vált nemzeti kötelességgé. Műveltségünk terjedésével arányosan nőtt intézményeink fontossága, a hozzájuk fűzött igényekből sarjadt ápolásuk és helyzetök megismeréséből szükségleteik megértése, ebből pedig természetesen folyik már most ellátásuk szüksége is.

Mi más ez, mint a műveltségnek általánossága, hogy úgy mondjuk, a műveltség demokracziája. S ha ezt a gondolatot a muzeális élet fejlődése történetével is megakarjuk világítani, gondoljunk csak azokra az általánosan tudott történeti tényekre, hogy a mai múzeumok és könyvtárak elődei az idők folyamán, világi és egyházi fejedelmek, világi és egyházi testületek s egyesek birtokában voltak. A középkor kolostorai mellett az iskola és könyvtár még együtt voltak, a régi városok, mint a műveltség központjai, könyvtárakat teremtettek, királyok és példájokra főurak és főpapok, tehát mindig és mindenütt a kor műveltségének természetes képviselői állanak be ily intézmények védnökeiül. A tudományok kiváltságosai, az egyetemek, sietnek könyvtárt és más gyűjteményeket létesíteni, később már a középfokon álló iskolák, utóbb általában az iskolák járnak nyomukban. S a mi előbb e kiváló személyiségek egyéni szükséglete volt, utóbb közönséges szükség-

letté vált és pedig oly mértékben, a mint a tudomány és műveltség kiváltságosainak száma mindjobban növekedett. E gyűjtemények alapításában, majd terjedésében, zárkozottságuknak lassú levetkezésében, jelentőségük folytonos növekedésében a demokrata műveltségnek egyenletes hódítását kell látnunk s azt, hogy mindez immár nem ötletszerűen, hanem belső szükség szerint, törvényszerűen történik.

A műveltségnek csak egy kiváltsága van: törekedni arra, hogy ezt minél hamarabb elveszítse s a közművelődési intézményeknek is csak egy kiváltságuk van: mindig a műveltségnek szolgálni s e kiváltságukról akkor mondhatnak le, ha a műveltség is elvesztette a magáét. Ennek következtében mind általánosabb figyelemmel fordultak ez intézmények felé s mind több és több gondozásban részesítették s mind több és több oldalról sürgették fejlesztésök szükségét.

A nemzet életében tudattá vált muzeális ösztön, mint a műveltség igénye jelentkezik akkor, midőn az ország székesfővárosában évek óta sürgetik a Nemzeti Múzeum gyűjteményeinek korszerű elhelyezését, ez testesült meg az Állattár s a Könyvtár új épületében. itt Kolozsvárt.

Meg kell állapodnunk egy pillanatra az előtt a hatalmas épület előtt, mely könyvtárunknak félszázados vándorlása után, biztos és nyugodalmas, de egyúttal minden tekintetben méltó otthonot adott. Az új könyvtár immár valóság, új otthonunk a miénk s valóság az is, a mit gróf Mikó Imre megálmodott, hogy a múzeumot az egyetemmel való kapcsolat fogja újjá teremteni. Ez a prófétálás a könyvtárnak immár készen álló és az állattárnak befejeződő új épületében a múzeum két gyűjteményére vonatkozóan beteljesedett, de hirdessük hittel és meggyőződéssel, hogy a többi tárakra is mihamar teljesülni fog.

E két új épületet a nemzeti művelődés törvénye és igénye teremtette meg, e két hatalmas erő fogja megteremteni a még hiányzókat is. Lehetetlen észre nem venni, hogy a múzeum gondolata hogyan hódít s hogy a múzeumokban élő és ható energia mily megbecsülhetetlen eszköze a nemzeti művelődésnek. Ugyanazok a gondolatok, melyek félszázaddal ez előtt a múzeum megteremtésének alapja voltak, negyven esztendővel később a Királyhágón túl önálló állami intézménynek szolgáltak alapul s ugyanazok a főrekvések, melyeket itt a múzeum erősített meg, ott az államnak mindjobban és mind hathatósabban támogatott céljává lettek.

A közgyűjtemények sorsának gondozására s tevékenységének irányítására megalkotott állami szervek s a közgyűjtemények társadalmi képviseletére megalkotott országos szervezet működése az utolsó tíz esztendő alatt úgy működési körének terjedésében, mint hatásának mélységében szemmel láthatólag terjedett és erősödött. Az állam gondozása fölkelte a társadalom figyelmét és éberré tette érdeklődését. Az így működő hivatalos és társadalmi szerve-

zet könyvtáraink és múzeumaink fejlesztésében már is annyi eredményt mutathat, hogy szinte azt kell sajnálnunk, miért nem keletkezett korábban. Csak az imént láttuk, hogy a kassai múzeum állami kezelésbe vétetett s alig néhány hónapja annak, hogy a társadalom és az állam szövetsége a szombathelyi múzeumot megalkotta. Az a száz meg száz lampion, melylyel Szombathelynek lelkes lakossága múzeuma főlavató ünnepére sereglett vendégeit fogadta, a múzeumi gondolat, törekvés és tettekrelelés útjára is fényt vetett s az az öröm és lelkesedés, mely azt az ünnepet fogadta és kísérte, már a jövődjö visszhangját verte föl. Az Órség határán, hazánk nyugati védőfalának területén fölkelte múzeumalapító lélek s a keleti félen építő szorgalom az országos munkának szétgyűrűző hullámai. S a mi eddig előbb kegyes óhajként, utóbb jogos törekvés gyanánt élt, ma mint sürgős szükség jelentkezik s a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményeinek méltó elhelyezését követeli. Ezekkel a jelenségekkel együtt az ország területén évek óta élénk mozgalom észlelhető, mely alkotásra kész törekvésben s múzeumra sóvárgó vágyban egyaránt előre tör, áthatja a társadalmat és fokozott munkára serkenti az állami szerveket. Mindez nem szórványosan és ötletszerűen, hanem általánosan és tervszerűen jelenik meg; nem divat, de szükség. nem tünet, hanem törvény.

Törvénye az új kornak s a művelt világnak, kétszeresen törvénye hazánknak. Mert míg a nagy nemzeteknek életében a múzeumok és könyvtárak a közműveltség emelkedésének, tehát a nagyobb szellemi s a nyomában járó nagyobb anyagi hatalomnak kiválóan fontos eszközei, hazánkban a szellemi haladáson és anyagi erősítésen túl még a magyar műveltség hordozói is. S öröndetes tapasztalás látnunk, hogy az állam ezt a gondolatot nem csak megértette, hanem szélesebb körben meg is valósítja, az állam az iskola mellé társául adta a művészetet is, hogy a kettő együtt hódítson a nemzeti művelődésnek új tartományokat. Iparművészeti és képzőművészeti törekvéseihez újabban a zene és színművészet közvetlenül hódolatot hatalmát is mozgósítja. A magasabb műveltséget terjesztő s a művészetet megszerettető s népszerűsítő törekvésben ugyanaz a törvény dolgozik, mely az iskolázás és az iskolán kívül való oktatás terjesztésében hat. S ez a törvény jelentkezik a közgyűjtemények dajkálására célzó s mindjobban terjedő törekvésben és országos mozgalomban. Az imént múlt század második felében s a már előttünk járó nemzetek fejlődésében világossá lett, hogy az új kor és a művelt világ törvényének egyik leghatékonyabb s legközvetlenebb eszközei a könyvtárak és múzeumok voltak.

Nem véletlen tehát, hanem szükségszerű, hogy a múzeumi kérdések országos fontosságra emelkedtek, nem a divat tehát, hanem a természetes fejlődés követeli, hogy azok állandóan figyelemmel tartassanak. Ez elől kitérni nem lehet, következképp a múzeumok ügye hovatovább nagyobb jelentőséget nyer, tehát az

Erdélyi Nemzeti Múzeumnak többi tárai is megfognak épülni. Az általánosan uralkodó törvénynek nálunk és reánk nézve van még egy különleges tulajdonsága. Erdély uniójából folyik, hogy az 1841—43 erdélyi országgyűlésen alapított Erdélyi Múzeumot az uniált országnak, mindjárt az unió törvénybe foglalása után föl kellett volna állítani. Az erdélyi országgyűlés kimondotta a múzeum fölállítását, s a rendek s a jelenvoltak megtették ajánlataikat, de a törvény végrehajtása elmaradt, mert az 1844-iki országgyűlést az unió foglalta le s annak elfogadása után az arra kötelezett magyar országgyűlés elmulasztotta. Az első alkotmányos költségvetésben s az első alkotmányos minisztérium törvényjavaslatai között ott kellett volna lennie az Erdélyi Múzeum fölállítására vonatkozó javaslatnak. S mert kimaradt, Erdély megvalósította egyedül, föntartotta egyedül s virágzásra emelte egyedül, noha azonközben a kiegyezés létrejött s a Magyar Nemzeti Múzeum gondozását az állam vette kezébe. Az Erdélyi Múzeum gyűjteményeinek az egyetem céljaira való átengedését biztosító szerződés első lépés volt ugyan ez irányban s az állattár s a könyvtár elhelyezése az új egyetemi intézetekben a szerződés egyik rendelkezésének korszerű végrehajtása, de nem az unió teremtette jogi állapotnak végrehajtása. Látni való tehát, hogy a magyar államnak nem csak érdeke, hanem kötelessége is, nemcsak a szerződés betöltése, hanem azon-túl a múzeumnak állami kezelésbe vétele is. A közel jövő földadata ez s ennek szükséges következménye a többi múzeumi gyűjtemények korszerű elhelyezése s valamennyinek illő ellátása. Azonban ránk és múzeumunkra nézve nem az a lényeges, hogy táraink elhelyezését és gondozását az állam mily alapon fogja megvalósítani, hanem az, hogy csakugyan meg is valósítsa. S a fölhajnaló jubiláris évnek szerencsés ömene, hogy két gyűjteményünk otthonának ormaira vetheti fényét.

Nem foglalkoztam volna ezzel a történeti és közművelődési kérdéssel, ha az új könyvtárban tanulságát nem látnám annak a szerencsés gondolatnak, mely a múzeum könyvtárát az egyetemivel szervesen összekapcsolta, s ha ebben a kapcsolatban s e kapcsolat által példát nem látnék arra, a mi a többi tárral is történni fog.

Közművelődési igényeink józan mérlegelése csak akkor történhetik, ha összhangba állíthatjuk erőnkkel. Ennek következtében egyszerre s mindent sem várhatunk, sem nem végezhetünk. Lépésről-lépésre haladva, az aesopusi mese szerint is tovább jutunk, mint jutnánk rapszodikus szökelléssel. Közműveltségünknek arra van szüksége, hogy muzeális gyűjteményei legyenek, az későbbi kérdés, hogy e gyűjtemények mily szervezetben vannak megalkotva. Hatásuk nem pusztán szervezetüktől függ, erejük nem abban rejlik, hanem anyagukban és munkájukban, illetőleg, hogy e munkára képesítve legyenek. Ennek pedig első föltétele a gyűjteménynek korszerű elhelyezése, az otthon, mely födelet ad, haza vonz és az otthon melegével sugároz körül, tehát benső és kedves

munkára képesít. Teszi azt saját javára, de a nemzet műveltsége érdekében, önzetlenül és szeretettel.

Ha a fejtegetett művelődési politikai tények ma már nagy általánosságban elfogadásra találtak s ha számba vesszük, hogy miért kezdenek megtestesülni előbb a vidéken, mint az ország fővárosában: nagyon érdekes megfigyelésre kell jutnunk.

A főváros hosszú időn keresztül ezeket az intézményeket központosította és az általános centralizáló törekvés útján iparkodott felszívní a vidéknek ily természetű törekvéseit, ily hajlamú embereit, sőt mind azt az anyagot, melyet csak megkaparíthatott. A fővárosi gyűjtemények ez úton külső fejlődésükben hatalmasan gyarapodtak ugyan, de belső életük fölvirágoztatásában két nevezetes tényezőt kellett nélkülözniök. Helyzetük vagyoniilag rendezve volt s igényök szerint bizonyos mértékben mindig el voltak látva, embereiket pedig a fővárosnak forgalmasabb élete részint lekötötte, részint elvonta, tudományos szükségletöket más, rokon intézmények által ki tudta elégíteni. Viszont a közönség megtalálta, a mit keresett, vagy egyik, vagy másik intézményben. A vidéki múzeumok és könyvtárak a mindennapi kenyérért imádkoztak. Embereiket inkább le tudták kötni s a közönséget kevésbé tudták kielégíteni. A szükség és nélkülözés nyomása alatt nagyobb energiával dolgoztak, ennek következtében nagyobb eredményeket értek el. S nem véletlen dolga, hogy a marosvásárhelyi Teleki-téka, a Batthyaneum Gyulafehérvárt szerencsésen indítják meg azt a művelődési mozgalmat, melynek eredményeként az Erdélyi Múzeum s a nyomában támadó rokon intézetek éppen ezen a területen életre keltek. Nem véletlen dolga, hogy Erdélyben és Kolozsvárt a XIX. század nevezetesebb szellemi mozgalmait a magyarországiakkal részint párhuzamosan haladtak, részint megelőzték. Nem véletlen dolga, hogy a bibliografia alapvető munkáját az Erdélyi Múzeum könyvtárnoka teremtette meg, sem az, hogy az első korszerű könyvtár itt létesült.

A vidék magárahagyatottságában korán belátta, hogy saját erejére van utalva s ma már azt is tudja, hogy nem kénytelen a fővárost divatja szerint követni. A vidéken megvonuló konzervatívabb nemzeti szellem nagyobb kritikát gyakorol az internacionale fölött, mint a fővárosban jobban-jobban elmosódó nemzeti érzés.

Abban a nézetben is lehet valami, hogy a főváros mesterségesen volt fejlesztve, míg a vidéknek, ha elhanyagoltabb volt is, saját erejéből kellett megélnie; abban is, hogy a nagyvárosi ember szellemi igényeinek sokféle módon való kielégítését nélkülözö vidék egész erejével fogott a nagyobb szükségletek kielégítéséhez.

Csak megérintettük ezeket a kérdéseket s íme már is, mennyi-féle szempont és mennyi kérdés merül föl az elmélkedö előtt! S mégis, bármennyire érdekelnének is, tovább kell mennünk jelentésünknek tulajdonképeni tárgyára.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára az egyetemivel 1872-ben egyesítettett, de az egyesítés csak a mostani költözés alatt hajtott

végre. A katalógusok egyesítése első lépés volt e tekintetben, de a kezelhetőség és gyors kiszolgálás érdekében meg kellett történnie az anyag együttes föllállításának is, úgy azonban, hogy a tulajdonjog kitüntetése és a vagyoni elkülönítés a legaprólékosabb kérdésre is tisztán álljon. E végre az együttesen föllállított könyvanyagnak minden egyes darabját bélyegzővel, könyvjelzővel és jelzessel láttuk el s miután az anyagnak belső tagozódása szerint az egyes csoportokat meg lehetett állapítani, e csoportokon kívül is keresztül vittük a mondott jelzések alkalmazása útján a tulajdonnak teljes tisztázását. E szerfnt az egyesített könyvtárak anyaga teljesen el van ugyan választva egymástól a tulajdon szempontjából, de teljesen egybe van öntve a kezelés érdekében. Ennek következtében az egyesítés az egész vonalon megtörtént s eredményül egy olyan tekintélyes könyvtár állott elé, mely az országnak legnagyobb könyvtárai között az első helyek egyikét foglalja el. Mivel az új föllállítás még nem történt meg minden csoportra nézve, ma még nem adhatok pontos kimutatást a könyvtár gazdagságáról. A múzeumi hírlapgyűjtemény az új repozitórium alagsorában, a *Kéziratok, Régi Magyar Könyvtár* és *Incunabula* a főépület első emeletén külön termekben, a *Levéltár* s a családi levéltárak a második emeleten nyertek megfelelő helyet, a kisebb gyűjtemények: halotti beszédek, városi, egyesületi és törvényhatósági iratok, a szomorú jelentések, színlapok, proklamációk stb. külön-külön a repozitóriumban állítottak föl. A kalendáriumok földolgozása ezután történik meg.

Ez a jelentés volna arra hivatva, hogy az új könyvtári épületet is leírja, ismertesse. Mivel azonban az épület felszerelése még nem teljes, mivel az új intézmény leírása még korai volna, mivel végül annak részletes és minden tekintetben kimerítő és szakszerű ismertetése külön kiadandó munkában úgy is tervben van: legyen szabad röviden csak annyit mondani, hogy a könyvtár új épületében oly mintaszerű elhelyezést nyert, a milyenben hazánkban ma egyetlen testvér-intézmény nem részesült s kint is kevés van így elhelyezve. A jubiláris év tehát könyvtárunk életében csakugyan ünnepi esztendővé magasztosult s e nagy jelentőségű esemény fölött nem mulaszthatjuk el, hogy mély hálát ne érezzünk Wlassics Gyula, Berzeviczy Albert és Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter urak és dr. Tóth Lajos min. tanácsos úr s egyetemünk iránt, kiknek munkájából, szeretetéből és gondosságából új hajlékunk s közművelődésünk új erőssége fölépült.

Anyagunk gyarapodásáról, a gyarapodás természetéről és forrásairól a mellékelt kimutatások számolnak be. Nyomatványi osztályunkban dr. gr. Kúun Géza könyvtárának ide vágó gyűjteményét kell első helyen kiemelnem. A nemes gróf könyvtára immár ugyanazt a nagy czélt szolgálja, mely néhai jötevőnket egész életében lelkesítette. Az erdélyi író- és tudós mágnások sorát gazdagítja, ama nagy kor hagyományainak hű letéteményese, mely fiatalságában eszmélkedésre, agyát munkára, szívet a tudomány és a nemzet szeretetére tanította. Hóry Béla, Kazinczy erdélyi barátai egyikének

unokája, adományát is hálásan vettük. Ez a gyűjtemény nem nagy, de részben olyan természetű anyagból áll, mely hamarabb kallódik, de megmentetvén, nagyobb jelentőségű s melynek gondozására inkább az amatőr kedve hajlik. A nemes hagyományok tiszteletben tartása volt forrása De Gerando Félix adományának, ki Antóninának, a kedves emlékü irónőnek, külföldön megjelent magyar műveit adta ajándékol. Jenei Aladár ajándékának megemlékezésével lezárjuk e nagyobb adományok felsorolását, a csatolt kimutatásban helyet foglaló támogatóinknak kifejezett hálával és köszönettel emlékezünk meg róluk és mindazokról, kiknek szeretetében, támogatásában az év folyamán kedves részünk volt.

Az egyesületi életben beálló változás kedvező hatását látjuk a csereanyagnak pontos megérkezésében. Az összefoglaló kimutatásban szereplő 76 műnek 197 kötetéhez hozzá kell számítani az „Erdélyi Múzeum“ szerkesztősége részéről kimutatott csereanyag 21 mű 27 kötetét, úgy hogy e címen 97 műnek 224 kötetét kell megállapítanunk. A csereviszony ápolását különös gondban részesítendő, a szakosztályokkal egyetértésben járunk el. Mivel a választmány határozata következtében a csere expedálását ezután a könyvtár fogja ellátni, e munkának még nagyobb sikerét remélhetjük.

Régi Magyar Könyvtárunk két darabja különös figyelmet érdemel. Az egyik: Reilich Geistlich - musikalischer Blum- und Rosen-Wald, II. Szeben 1677, melyet könyvészetünk ez ideig csak egy példányban tart nyilván; a másik: Szent Szelentze, Szeben, 1664.4", mely könyvészetünk szerint eddig ismeretlen volt. Brassói vándorgyűlésünk alkalmával jutottak ezek szemünk elé s volt tulajdonosuk előzékenységéből vétel útján gyűjteményünkbe.

Hírlapgyűjteményünk új fölállítása alkalmával meglepően alakult ki a második nagy hírlaptár, melyek kivált 1849-ig terjedő anyaga rendkívül értékes. Csak megemlítem, hogy szerencsés véletlenek közbejárásása által az idén a legkorábbi hírlapoknak több kötetével és egyes kötetek teljessé tételével sikerült ezt a sorozatot szerencsésen kiegészíteni. Legnagyobb és állandó gazdagodását a nyomdai termékek sajtóügyi példáiból nyeri, e címen az év folyamán 53 hírlapnak 498 kötetét jegyeztük föl. A két erdélyi főügyészség területén gyűjtött sajtótermékek a kolozsvári és marosvásárhelyi királyi ügyészség részéről s az 1907-ben gyűjtött budapestiek a budapesti ügyészség részéről az idén is pontosan átadattak. Ez utóbbiak anyagából a Budapesti Könyvtár Egyesület részére 1284 darabot adtunk át, miről az országos főfelügyelőségnek is jelentést tettünk.

Kézirattárunk gyarapodásában örökös letéteinké az első hely. A Rettegi-család levéltárából 40 mű 52 kötete és füzete, a marosvásárhelyi ref. kollégium letéteiből 5 mű 32 kötete jutott hozzánk. Az előbbiben vegyesen vannak ima- és daloskönyvek, akadémiai és iskolai följegyzések. Külön érdekességü több tréfás kuriózum. A marosvásárhelyi ref. kollégium letetéből Jenei Dániel egykori pénztárnoknak 1826 tájától 1850-ig naplószerűleg írott érdekes,

néha költői szépségű, gyakran filozófiai mélységű *Gondolatait* emelhetjük ki. Ajándékaink közül ifj. Biás István XVII. század első felében összeírott daloskönyve válik ki. Musnai Ürmössy Lajos, ismert írónk, összegyűjtött hírlapi dolgozatainak sajátkezűleg javított s jegyzetekkel ellátott három kötetét adja ajándékol. Vételeinkből legértékesebb Vadai Hegedűs Andrásnak a XVIII. század közepéről való kéziratkötetete, mely többek közt eddig ismeretlen históriás énekeket tartalmaz. Becses Gyalai Sámuel pap 1617—1626 közötti könyörgés-könyve s említést érdemel az unitárius Tordai János énekes könyvének egy XVII. századi másolata is.

Levéltárunkban a Rettegi és Berzenczey családok levéltárain kívül Baranyai József, Gál Ignác, Pásztóhi Ferencz, Székely János és özv. Magyarai Józsefné, Szakács Mária levelesládái, a kolozsvári német szabóczéh iratai helyeztetek el. Az erdélyi róm. kath. Státus följánlotta a kolozsmonostori uradalom gazdasági iratait, számviteli könyveit (1800—1868), a könyvvizsgáló-bizottság, a lyceumi nyomda irományait és könyveit, továbbá egy iromány-csomót, mely a Csáky grófi családra vonatkozik. Ez ajánlatot a Múzeum választmánya elfogadta, de a költőzködére való tekintettel átvételét elnapolta, hogy egyenesen az új épületbe lehessen azt szállítani.

Az új levéltár biztonságot ígérő helyiségei remélhetőleg sok olyan gyűjteménynek fognak nyugodalmas otthont nyújtani, melyet a történeti családok imbolygó élete, az egyes tulajdonosok közönye, a hozzá nem értők balkeze művelődésünk és multunk pótolhatatlan kárára kockára vetett, az elkallódás veszedelmének tett ki, vagy éppen tűzgyújtóul használt föl. A mentőmunka után a rendezőmunka következik s a ki a hányt-vetett, sok vándorlásnak, romlásnak és okatlan széthordásnak kitett családi levéltárak állapotát ismeri és ismeri a helyreállítás nehézségeit, egy cseppet sem fog azon csodálkozni, ha az összehányt, feldult vagy rendetlenül kezelt s újra föllállításra váró gyűjteményt időrendben állítjuk föl. Bár minden családi levéltár olyan pontosan indikált és annyira pedánsul rendezett állapotban juthatna nyilvános gyűjteménybe, mint a Thorotzkay családé, melyet Thorotzkay Sándor maga rendezett és 1907-ben nálunk letett. A családi iratok megbecsülése és gondja példájául a régebbi letétek közül az Eszterházy grófi család cseszneki ágának levéltárát is említhetném, melyet néhai gr. Eszterházy János állított fel szoros időrendben, bár annak csak igen kevés része köztörténeti. Levéltáraink nincsenek abban a helyzetben, hogy az ilyen kész gyűjteményeket újra rendezhetnék, bár arra volnának képesítve, hogy az össze-visszaturkált anyagot eredeti föllállítására szerint rendezhessék, vagy ha a rekonstrukció már lehetetlen, időrendben állíthassák föl. A családi levéltárak elenhusai és mutatói, meg a levéltárak anyaga nem fődik egymást. A kronológiai felállítás és a monografia-írók érdekei igen sokszor szembe állanak. A kutatók különleges céljait egyetlen közgyűjtemény sem követheti, mert micsoda egység vagy rendszer lehetne olyan egyetemes jellegű, mely megtürne és saját jellege

fömládozása nélkül elviselhetne mindenféle kivételt és mindenféle különleges szempontot. Közgyűjtemények kezelői jól tudják, mennyi nehézséggel kell küzdeniök s mily sokféle igény támad föl és mennyi jogosulatlan szemrehányás éri a rendtartót és rendszeretöt a kevéssé belátók részéről. Mindenkor csodálkozom azon, hogy nálunk oly kevés a bizalom a nyilvános közgyűjtemények és emberei, azoknak gondossága és képzettsége iránt, még jobban csodálkozott azon, hogy ez a bizalmatlanság szívesen alakul kritikává. Remélem azonban, hogy a haladó idő és a miénkhez hasonló intézetek munkája ezen is változtatni fog. Az előbb kifejezett reménynek kezessége gyanánt megemlítem, hogy Kolozsvár szab. kir. város részéről máris történtek kezdő lépések, hogy a városnak történeti levéltárát az Erdélyi Múzeum vegye gondozás alá.

Az elmúlt esztendő gyarapodásáról megemlékezvén, meg kellene még emlékezni a végzett munkáról is. Ha azonban arra gondolunk, hogy a nagy költözés idején mindent el kellett intézni, mindent rendbe kellett hozni, körülbelül jeleztem is munkánkat. Csak azt kell hálásan kiemelni, hogy úgy az egyetemi Tanács, mint a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr támogatásával és segítségével arra is képesítve voltunk, hogy ezt az előkészítő és rendező munkát is elvégezhessük. Az elmúlt év valóban a munka éve volt s egyben az eszmény diadalának éve is.

Félszázad nem nagy idő valamely intézmény életében, de az első félszázad, melynek folyását az abszolutisztikus idők szorongása, az alkotmányért folytatott küzdelem, a tülekedő verseny, a tehetetlen közöny, a vagyoni helyzet romlása, a muzeális ösztönnek szinte két évtizedig tartó erőtlenedése, az egyesületi életnek hanyatlása jelzik, valóban hosszú és súlyos küzdelmet jelent. Félszázad alatt eljutni az alapítás izgalmából az édes otthon melegéhez — magában is nagy eredmény, mennyivel nagyobb dicsősége gróf Mikó Imrének, hogy ez az imént lezajlott félszázad daczára is megtörténhetett.

Kolozsvár, 1909 februáriu3 3-án

ERDÉLYI PÁL

igazgató

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára gyarapodása az 1908-ik évben.

	Egyetem				Múzeum			
	mű	kötet	füzet	drb	mű	kötet	füzet	drb
Nyomtatvány	2019	3156	—	—	2206	3170	—	—
Ösnyomtatvány	—	—	—	—	—	—	—	—
Régi Magyar Könyvtár	—	—	—	—	12	12	—	—
Folyóirat	24	901	—	—	10	298	—	—
Hírlap	—	—	—	—	55	509	—	—
Egyetemi nyomtatvány	50	—	296	—	—	—	—	—
Disszertáció	1143	—	1143	—	—	—	—	—
Értesítő	—	—	—	262	—	—	—	—
Vegyes nyomtatvány	1	—	—	1	133	—	—	160
Térkép	—	—	—	—	—	—	—	—
Kézirat	—	—	—	—	94	138	—	—
Színlap	—	—	—	—	—	—	—	189
Proklamáció	—	—	—	—	—	—	—	5
Egylevel	—	—	—	—	—	—	—	32
Gyászjelentés	—	—	—	—	—	—	—	2457
Oklevél	—	—	—	—	—	—	—	4452
Facsimile	—	—	—	—	—	—	—	70
	3237	4057	1439	263	2510	4127	—	7365
					3237	4057	1439	263
					5747	8184	1439	7628

azaz 5747 mű, 17251 darab.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának gyarapodása forrásuk szerint az 1908-ik évben.

A) A nyomtatványi osztályban :

	Nyom- tatvány		R. M. K.		Folyó- irat		Hírlap		Vegyes nyom- tatvány		Színlap	Prokla- máció	Egy- level	Gyász- jelentés
	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	darab			
Vétel útján	317	420	11	11	4	107	—	4	65	67	—	—	14	—
Ajándékul	1643	2449	1	1	6	76	2	7	68	93	25	5	18	985
Cserében	76	86	—	—	—	111	—	—	—	—	—	—	—	—
Köteles példány	170	215	—	—	—	4	53	498	—	—	164	—	—	1472
	2206	3170	12	12	10	298	55	509	133	160	189	5	32	2457

B) A kézirtattári osztályban :

	XVII. század		XVIII. század		XVIII—XIX. század		XIX. század	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
Vétel útján . . .	19	19	19	21	—	—	1	1
Ajándéku . . .	—	—	6	6	—	—	4	7
Letétül . . .	1	1	12	12	1	1	31	70
Cserében . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	20	20	37	39	1	1	36	78

C) A levéltári osztályban :

	Oklevél					Czimeres levél	Czehírat	Okl.-másolat	Pecset	Arczkep és viselet	Tájkép	Könyvtáblamásolat	Fényképlemez
	XVI. század	XVII. század	XVIII. század	XIX. század	Límbus (1541-től.)								
Vétel útján . . .	5	3	373	1	—	6	1	—	—	2	—	—	31
Ajándéku . . .	1	2	1	51	—	—	—	3	22	12	2	1	—
Letétül . . .	5	245	919	2465	371	—	—	—	—	—	—	—	—
	11	250	1293	2518	371	6	1	3	22	14	2	1	31

D) Összefoglaló kimutatás :

	Vétel		Ajándék		Letét		Csere		Köteles példa		Összesen	
	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	db	mű	drb	mű	drb
Nyomtatványok	397	623	1720	3659	—	—	a) az Orvosterm.-tud. szakosztálytól b) a Bölcs., ny.- és tört.-tud. szakosztálytól	56 20 76	152 45 197	223	2353	2416 6832
Kéziratok	39	41	10	13	45	84	—	—	—	—	94	138
Oklevelek	—	422	—	95	—	4005	—	—	—	—	—	4522

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárát az 1908. évben
ajándékaikkal gyarapították:

A) A nyomtatványi osztályban:

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Önyomtatvány		R. M. K. kötet	vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap kötet	Térkép db
	mű	kötet	mű	kötet		mű	kötet				darab	mű		
Budapesti egyetem	—	5												
Budapest főváros levéltára	2	13												
Magyar Tudományos Aka- démia	5	7												
A képviselőház	—	46												
A m. kir. vallás- és köz- oktatásügyi minisztérium	—	2												
A m. kir. földm. minisz- térium	12	18									1			
Múzeumok es Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége . . .	—	2												
Kolozsvári egyetem rektori hivatala	—	3					1							
Kolozsvári gazdasági aka- démia	—	1												
Kolozsvári kegyes tanító- rendiek	—	1												
Kolozsvári kereskedelmi és iparkamara	—	1												
Sepsiszentgyörgy város Erdélyi Múzeum szerk.	21	27									2			
Genealogiai Füzetek szerk.	—	—									1			
Keresztény Magvető szerk.	—	—									1			
Országos Törvénytár szerk.	—	1												
Egyes nyomdák	60	90				28	46			46				
Barabás Endre	1	1												
Dr. Barabási István	—	—				1	1	1		42				
Ifj. Biás István	2	2												
Br. Bornemisza Károly	1	1									2		2	
Cholnoky Imre	1	1												
Darnay Kálmán	—	1												
De Gerando Felix	9	14												
Dénes János	3	3												
Dr. Erdélyi Pál	6	18				5	5				1	6		
Dr. Finály Gábor	2	2												
Gálos Rezső	12	16												
Dr. Gámán József	7	9										2	3	
Gohl Ödön	1	1												
Dr. Gyulai Farkas	—	—			1	1								
Gyulai Rikárd	—	—								5				
Herman Ottó	1	1												
Dr. Hermann Antal	—	—								7				

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ősnyomtatvány		R. M. K.	Vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép	
	mű	kötet	mű	kötet		mű	kötet					darab	mű	kötet	mű		kötet
Hory Béla	202	420				16	19				738	3	48				
Özv. Illingné-Persian Ilona	1	1															
Jenei Aladár	21	23															
Kaliani Adám	1	1								2							
Kováts Ede	7	8										1	5				
Kuszkó István	3	3															
Gróf Kuun Géza	1173	1580								5							
Lugosi István	—	—				2	3	25	10	10							
Dr. Márki Sándor	3	3													1		
Mihály Gábor	1	1															
Dr. Persián Kálmán	4	4					1			1	4		5				
Dr. Pór Antal	3	3															
Répay Dániel	11	30															
Rettegi Sándor	23	31				5	5			4							
Dr. Richter Aladár	14	16				2	3				118	1	3				
Sándor Imre	2	2															
Sauvageau C.	1	1															
Dr. Szádeczky Lajos	1	1															
Szemere Miklós	2	2															
Dr. Sztripszky Hiador	1	1															
Téglás Gábor	—	—				9	9										
Thury Zsigmond	—	—													1		
Özv. Tóth Istvánné	—	—									15						
Tővisi Béla	4	6															
Dr. Vadasdi Péter	5	10												2			
Vadász Ede	5	5															
Dr. Veress Ferencz	8	8															
Zseny József	1	1															
Összesen	1643	2440			1	1	68	93	25	5	18	985	6	76	2	7	

azaz 1720 mű, 3650 darab.

B) A kéziratári osztályban:

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Ifj. Biás István, Marosvásárhely	1	1
Bucher Lajosné Szász Piroska, Marosvásárhely	2	3
Székely Ödön, Nagyenyed	1	1
Tövísi Béla, Hagymásbodon	1	1
Úrmösi Lajos, Kolozsvár	1	3
Dr. Vadasdy Péter, Vajdaszentivány	4	4
Összesen	10	13

C) A levéltári osztályban:

Az ajándékozó neve	Oklevél	Pecset	Arckép és viselet	Tájkép	Könyvtábla- másolat
Boga Pál, Kolozsvár	1	—	—	—	—
Friedsam Albert, Belgrád	1	—	—	—	—
Gámán József, Kolozsvár	—	—	7	—	—
Hory Béla, Kolozsvár	—	—	1	—	—
Kaliáni Adám, Magyarborzás	—	—	3	2	—
Lugosi István, Kolozsvár	48	—	1	—	—
Makray László, Felpestes	1	—	—	—	—
Dr. Molnár Gábor, Marosvásárhely	—	—	—	—	1
Nagyenyedi ref. kollégium	3	—	—	—	—
Dr. Richter Aladár, Kolozsvár	1	—	—	—	—
K. Sebestyén József, Kolozsvár	—	22	—	—	—
Székely György, Brassó	1	—	—	—	—
Dr. Tassy Becz László, Déva	2	—	—	—	—
Összesen	58	22	12	2	1

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1908-ik évben beérkezett cserepéldák.

A) Az orvosi és természettudományi szakosztályok részéről:

H o n n a n	Nyomatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
Budapesti kir. orvos-egyesület	—	—	—	1
Magyar királyi földtani intézet	1	1	—	1
Természettudományi Társulat, Budapest	1	1	—	—
Magyar Nemzeti Múzeum	—	—	—	1
Magyar Ornithologiai Központ	—	—	—	1
O-gyallai observatorium	1	1	—	—
Magyarországi Kárpát-Egylet	—	—	—	2
Trencsénmegyei Természettudományi Egylet	—	—	—	1
Siebenbürg. Verein f. Naturwiss., Nagyszeben	—	—	—	1
Bába Kalauz szerk.	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft in Basel	1	1	—	—
Bergen Museum	—	—	—	4
Naturforschende Gesellschaft, Bern	—	—	—	1
Naturhistorischer Verein d. preuss. Rheinlande, Bonn	—	—	—	3
Verein f. Naturwissenschaft zu Braunschweig	—	—	—	1
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles	—	—	—	1
Société Royale Zoologique et Malacologique de Belgique, Bruxelles	—	—	—	2
Royal Dublin Society	—	—	—	1
Royal Irish Academy, Dublin	4	4	—	1
Società Entomologica Italiana, Firenze	—	—	—	1
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M.	—	—	—	1
Société de physique et d'histoire nat. de Genève	—	—	—	1
K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft Graubündens	—	—	—	1
Verein der Ärzte f. Steiermark, Graz	—	—	—	1
Naturwiss. Verein f. Steiermark, Graz	—	—	—	2
K. L.-C. Deutsche Akad. d. Naturforscher, Halle	—	—	—	2
Verein f. naturwissensch. Unterhaltung zu Hamburg	—	—	—	1
Wetterauische Gesellschaft f. d. ges. Naturkunde zu Hanau	1	2	—	—
Société Hollandaise des sciences à Harlem	—	—	—	1
Naturwiss.-Mediz. Verein, Innsbruck	1	1	—	2
Naturforscher-Gesellschaft bei der Universität Jurjeff	1	1	—	1
Verein für Naturkunde zu Kassel	1	1	—	—
Naturwissenschaftlicher Verein f. Schleswig-Holstein, Kiel	—	—	—	1
Phys. oek. Gesellschaft zu Königsberg	—	—	—	1
Matematyczno-przyrodnicza Akad. Umiejetnosci w Krakowie	—	—	—	2
Société Vaudoise des sciences naturelles, Lausanne	—	—	—	1
Museum Francisco-Carolinum, Linz	—	—	—	1
Geological Society of London	—	—	—	1
Royal Society of London	11	11	—	—

H o n n a n	Nyomatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
Naturwiss. Verein in Magdeburg	—	—	—	1
Ges. z. Beförderung d. Naturwiss. zu Marburg	—	—	—	1
Verein d. Freunde d. Naturgesch. in Mecklenburg	—	—	—	1
Société Impériale des Naturalistes, Moscou	—	—	—	1
Aerztlicher Verein, München	—	—	—	1
Nassauischer Verein für Naturkunde	—	—	—	1
Naturhistorische Gesellschaft, Nürnberg	1	1	—	3
Naturwissenschaftlicher Verein zu Osnabrück	—	—	—	1
Società Toscana di Scienze Nat. residente in Pisa	—	2	—	—
Deutscher naturwiss.-med. Verein f. Böhmen „Lotos“ in Prag	—	—	—	1
Naturwissenschaftlicher Verein zu Regensburg	—	—	—	1
St.-Gallische Naturwissenschaftliche Gesellschaft	—	—	—	1
Académie Impériale des Sciences de St.-Petersbourg Stavanger Museum	4	5	—	1
Kongl Svenska Vetenskaps Akad. Stockholm	2	2	—	2
Thurgauische Naturforschende Gesellschaft	—	—	—	1
Upsala universitäs mineral.-geol. institution	1	1	—	3
Provinciaal Utrechtsch Genootschap	—	—	—	2
K. k. Naturhist. Hofmuseum, Wien	—	—	—	1
K. K. Zool.-Bot. Gesellschaft, Wien	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft in Zürich	—	—	—	1
Verein für Naturkunde zu Zwickau	—	—	—	1
Royal Society of Canada	1	3	—	—
Cincinnati Museum Association	1	1	—	8
New-York Academy of Sciences	1	1	—	—
Academy of Natural Sciences, Philadelphia	2	2	—	—
Missouri Botanical Garden, St. Louis	4	4	—	1
Academy of Sciences of St.-Louis	5	5	—	—
Michigan Acad. of Science	1	1	—	2
Smithsonian Institution	10	10	—	7
Összesen	56	62	—	90

B) A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről:

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Magyar Történelmi Társulat	—	—	—	1
Bács-Bodrogszegi tört. társ., Zombor	—	—	—	1
Délmagyarországi Tört. és Rég. Múzeum-Társulat, Temesvár	—	—	—	1
Székely Nemzeti Múzeum	—	—	—	2
Szepesmegyei Történelmi Társulat	2	2	—	1
Tiszafüredi múzeum- és könyvtáregylet	1	1	—	—
Tolnamegyei Múzeum	—	—	—	1
Országos Törvénytár szerk.	—	1	—	—
Verein f. siebenbürg. Landeskunde	—	—	—	2
Schlesische Gesellschaft f. vaterländische Cultur, Breslau	—	1	—	2
K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen	—	—	—	1
Royal Society of London	9	9	—	2
K. B. Akad. d. Wissenschaften zu München	6	6	—	—
K. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften, Prag	—	—	—	3
Kongl. Vitterhets, Historie och Ant. Akad. Stockholm	—	—	—	1
Konigl. Humanistiska Vetenskaps Samfundet i Upsala	—	—	—	1
K. Akademie der Wissenschaften, Wien	—	1	—	1
Ethnological Survey, Manila	—	1	—	—
Brooklyn Institute of Arts and Sciences	2	2	—	—
United States Bureau of Education, Washington	—	—	—	1
Összesen	20	24	—	21

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1908. évi jövedelmeiről és azok felhasználásáról.

A) Bevételek:

1. Rendes javadalom	3120 kor. — fill.
2. Rendkívüli bevételek.	13 " — "
3. Állami segély	6500 " — "
4. Készpénz 1907-ről	1424 " 05 "
	11057 kor. 05 fill.

B) Kiadások:

1. Gyűjtemények gyarapításáért	5016 kor. 87 fill.
2. Könyvkötő munkákért	3522 " 30 "
3. Szállításért és úti számlákért	460 " 57 "
4. Rendkívüli munkákért	280 " — "
5. Az 1907. évi kölcsön törlesztéséért és kamataiért	876 " — "
6. Vegyes kiadásokért	573 " 84 "
	10729 kor. 58 fill.
Készpénz	327 " 47 "
	11057 kor. 05 fill.

A Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1908-ik évben.

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasóteremben használt művek	
	Hány mű?	Hány darab?	Hány mű?	Hány darab?
Januárus	790	900	1312	2649
Februárus	983	1341	3037	3438
Márczius	1018	1153	2094	3523
Április	851	919	1809	2226
Május	662	845	1868	2081
Június	93	122	943	1127
Július				
Augusztus				
Szeptember				
Október				
November				
Deczember				
	A könyvtár zárva volt			
Összesen	4397	5280	11063	15044